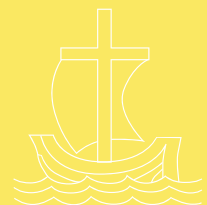

Israel og Palestina

- En økumenisk utfordring

Et samtaledokument fra Norsk Teologisk Samtaleforum (NTSF)
Til kirker i Norge

Norges kristne råds skriftserie - nr. 14

Israel og Palestina

- En økumenisk utfordring

Et samtaledokument fra Norsk Teologisk Samtaleforum (NTSF)

Til kirker i Norge

Oslo 2006

Norges kristne råds skriftserie nr. 14

Nye Norges Kristne Råd
Rådhusgt. 1-3, 0151 Oslo

ISBN 978-82-7941-028-7
ISSN 82-7941-028-7

Innhold

Forord.....	3
Israel og Palestina	5
- en økumenisk utfordring.....	5
I. Innledning.....	5
II Bibelbruk.....	7
III. Historisk riss.....	8
IV Ulike kristne forståelser av jødernes rolle i frelseshistorien.....	11
V Aktuelle problemområder.....	13
VI Veien videre.....	17
VII Dialogens vei.....	18

Forord

Norges kristne råd (NKR) har siden markeringen av Jubileum 2000 hatt et engasjement for situasjonen i Midtøsten, både som uttrykk for solidaritet med våre medkristne i regionen og med henblikk på konflikten mellom Israel og Palestina. Etter Jubileum 2000 har NKR alene eller i samarbeid med Kirkens Nødhjelp tre ganger besøkt området med økumenisk sammensatte delegasjoner. Etter det første av disse besøkene ble Norsk Teologisk Samtaleforum (NTSF) oppfordret til å arbeide med et dokument om Israel og Palestina som økumenisk utfordring.

Det foreliggende heftet er resultatet av NTSFs arbeid og er adressert til kirker i Norge. En skal ikke ha lest den kristne dagspressen i Norge eller kirkenes egne organer lenge før en merker at det er et betydelig engasjement, og at forståelsen av konflikten og hvordan den skal kunne løses, varierer mye, også blant kristne. I innledningen til dokumentet skriver NTSF: "Konflikten mellom Israel og Palestina preger daglig nyhetene. Norsk Teologisk Samtaleforum (NTSF) er opptatt av hvordan vi skal forholde oss til denne. Enhver situasjon hvor mennesker lider og hvor verdensfreden trues, angår oss som kristne. Intensjonen med dette dokumentet er å gi kirker i Norge innspill til gode samtaler og levere premisser for selvstendige meninger hos kirkene og den enkelte kristne. Vi ønsker også å peke ut mulige veier å gå for de enkelte kristne og kirker som ønsker å bidra med noe i konfliktsituasjonen"

Heftet lanseres i forbindelse med markeringen av fusjonen mellom Norges Frikirkeråd og Norges kristne råd. Det er derfor Nye Norges Kristne Råd som står som utgiver. Denne nye felleskirkelige organisasjonen favner nesten alle kristne kirker og trossamfunn i Norge. Den ønsker å være en møteplass for sine medlemssamfunn. Ikke minst de forhold som drøftes i dette dokumentet representerer en utfordring for medlemssamfunnene. Vi håper heftet kan stimulere til gode og nyttige samtaler og forløse engasjement både for området og for våre medkristne i regionen.

Norsk teologisk samtaleforum (NTSF) er tilknyttet Nye Norges Kristne Råd. Det er viktig å understreke at det er et samtaleforum og ikke et felleskirkelig læreorgan. NTSF tenker om seg selv at det er en "Faith and Order" komité som holder i live en økumenisk teologisk faglig samtale i Norge.

Samtalen er en god vei til større gjensidig forståelse og respekt, men krever ikke enighet i alle ting. Når vi legger frem et dokument til videre samtale behøver ikke det å bety at alle som har vært med i samtalen innestår for enhver formulering som

finnes i dokumentet. Likevel gjenspeiler dokumentet det vi i fellesskap synes er et godt utgangspunkt for teologisk samtale på det lokale plan, enten i den enkelte menighet eller i økumeniske fora.

Nye Norges Kristne Råd (NNKR) vil rette en takk til alle de som har deltatt i NTSFs arbeid. En særskilt takk rettes til dem som gjennom prosessen har hatt sekretæransvaret, Knut Refsdal, Halvard Hagelia og Marianne Bjelland Kartzow, i sluttfasen av arbeidet også Torleif Elgvin og Marit Kromberg.

Oslo, september 2006

Roar G. Fotland
Leder
Norsk Teologisk Samtaleforum

Ørnulf Steen
Generalsekretær
Nye Norges Kristne Råd

Israel og Palestina

- en økumenisk utfordring

Et samtaledokument fra Norsk Teologisk Samtaleforum (NTSF)

Til kirker i Norge

I. Innledning

Hensikten med denne uttalelsen

1. Konflikten mellom Israel og Palestina preger daglig nyhetene. Norsk Teologisk Samtaleforum (NTSF) er opptatt av hvordan vi skal forholde oss til denne. Enhver situasjon hvor mennesker lider og hvor verdensfreden trues, angår oss som kristne.

2. Årsakene til konflikten mellom Israel og Palestina er mange og sammensatte. Religionenes rolle er én viktig faktor i dette bildet. Gjennom historien fram til i dag har både jødisk, kristen og islamsk tradisjon blitt brukt til å legitimere hat og vold. Vi understreker at alle tre religioner også gir rom for tanker om sameksistens, forsoning og fred.

3. Intensjonen med dette dokumentet er å gi kirker i Norge innspill til gode samtaler og levere premisser for selvstendige meninger hos kirkene og den enkelte kristne. Vi ønsker også å peke ut mulige veier å gå for de enkelte kristne og kirker som ønsker å bidra med noe i konfliktsituasjonen.

4. I den norske virkeligheten er det ulike oppfatninger om denne situasjonen. Dette gjelder også blant kristne. Vi mener det er viktig med dialog blant kristne i Norge. Uansett hvilket ståsted vi har, ser vi at mennesker på begge sider av konflikten er redde og blir stadig mer fremmede for hverandre. Partene ser at de ikke klarer å komme ut av en økende voldsspiral uten hjelp fra en tredje part.

Bakgrunn og terminologi

5. Forholdet mellom jødedom, kristendom og islam har ofte vært problematisk gjennom historien. Kristendommen oppsto som en fraksjon innen jødedommen ved siden av andre kjente retninger innen datidens jødedom, men ble etter hvert selvstendig. Senere oppstod islam som en tredje monoteistisk religion som fører sine røtter tilbake til Abraham. Islam ble snart den dominerende politiske makt rundt det østlige og sydlige Middelhavet. Det kristne Europa slo tilbake med kors-

togskrigene, som den dag i dag er en del av det kollektive minnet i Midtøsten. En ytterligere del av dette minnet utgjøres av de politiske, militære og økonomiske konstellasjoner som har rådet i nyere tid. Kolonimakter har hersket mer ut fra egne interesser enn hensynet til folkegruppene i området og deres religioner. Spesielt i tiårene frem mot begivenhetene i 1948 ble det fattet beslutninger som økte spenningen mellom jødedom, kristendom og islam. Alt dette danner et bakteppe for dagens situasjon.

6. Begrepet "Israel" kjenner vi både fra Bibelen og som navn på den moderne staten Israel. Men begrepet er mangetydig. I Bibelen møter vi det både som det navn Jakob fikk etter å ha kjempet med Gud, som betegnelse på tolvstammefolket som utvandret fra Egypt, som levde i Løftets land i dommertiden, og som det forente kongerike under de første kongene Saul, David og Salomo. Begrepet nyttes også om nordriket Israel under det delte kongedømme og som betegnelse på Israel som folkegruppe, nærmest synonymt med "jødene". Det er vanlig å bruke ordet "israelitt" om gammeltestamentlig tid, mens "israeler" betyr borger av den moderne staten Israel. Ikke alle israelere er jøder, og blant jødene finnes det både religiøse og sekulære.

7. Begrepet "Palestina" har også skiftet valør gjennom historien. Det er antagelig avledet av ordet "filister/filisterland", og brukes enkelte ganger fra ca 400 f. Kr. om landområder øst for Middelhavet. Landet/provinsen Judea får fra 135 e. Kr. navnet Palestina, et navn som blir værende på dette landområdet. Fra 1917-1948 er Palestina navnet på det britiske mandatområdet som frem til 1923 også omfattet Østbredden av Jordanelven, det som siden har vært staten Jordan. I lys av utviklingen etter 1948 er det i dag problematisk å bruke Palestina om hele landområdet. I dette dokumentet brukes betegnelsen Palestina om Vestbredden (av jøder ofte kalt Judea og Samaria) og Gaza, områdene som i 1967 ble okkupert av Israel, og som fra 1994 av delvis er blitt overført til de palestinske myndigheter. Mens "palestiner" før 1948 betegnet innbyggere av det daværende Palestina uansett etnisitet, er det i dag vanlig å bruke det om innbyggere i de palestinske områdene og om flyktninger med bakgrunn i Palestina fra før 1948.

8. Det har alltid bodd andre folkeslag side om side med israelittene i de områdene hvor de har bodd. De var der før tradisjonen om at Gud lovet landet til Abraham og hans etterkommere, og de har bodd der hele tiden siden. Forholdet mellom israelittene og andre folkeslag i bibelhistorien var ambivalent. Abraham var fra Mesopotamia og dyrket opprinnelig fremmede guder, Moses var gift med den kenittiske kvinnen Sippora, og David hadde moabittkvinnen Rut som stammor. Israelittene ble formant til å ta seg av og ta hensyn til de fremmede som bodde hos dem. På den annen side heter det at Herren skulle drive de fremmede folkeslag

ut for dem, og etter eksilet skulle de sende fra seg de utenlandske hustruer noen hadde giftet seg med. Der er altså både et inkluderende og et ekskluderende trekk i forhold til andre folkeslag. Samtidig viser Esters bok at jødehat tidlig fant grobunn blant andre folkeslag i den antikke verden.

II Bibelbruk

GT og NT

9. I møte med jødedommen må vi som kristne være bevisst hvordan vi omtaler Bibelen og forstår betegnelsen "Det gamle testamente." For kristne utgjør Bibelen en helhet hvor vi også har med "Det nye testamente". For jødene finnes ikke Det gamle testamente. For dem er dette en fremmed betegnelse på deres Bibel, som de kaller Tanak, et akronym for Torah (Loven), Nebiim (Profetene) og Ketubim (Skriftene). At vi kaller denne bibel "gammel", blir av noen oppfattet krenkende, som om deres bibel er et passert stadium og ikke lenger gyldig. En relativt nøytral betegnelse er Den hebraiske bibel, som er oversatt fra det latinske Biblia Hebraica. Til betegnelsen Det nye testamente finnes ikke noe vanlig alternativ på norsk. I dette dokumentet vil vi i fortsettelsen bruke betegnelsene GT og NT, fordi dette er vanlige betegnelser i norsk kristen sammenheng.

Teologiske premisser

10. Man kan ikke gå inn i denne problematikken uten å drøfte en del teologiske premisser som går på bibelforståelse og teologi. En del jøder og kristne vil begrunne det jødiske nærvær og staten Israels eksistens med bakgrunn i landløftene til Israels fedre og Israels folk i GT. Dette har teologiske implikasjoner. Konflikten har også andre teologiske og religionshistoriske aspekt.

11. Et viktig premiss kan være å lese Bibelen ut fra en teologisk og etisk helhetsforståelse. Det er mange eksempler på at Bibelen gjennom historien har vært brukt til å rettferdiggjøre overgrep og urett. Man bør være forsiktig med å bygge en teologisk argumentasjon på enkeltstående bibelsitat; bibeltekstene må både leses i sin historiske kontekst og ut fra Bibelens samlede vitnesbyrd. Dette innebærer f. eks. at fremmedfiendtlige utsagn i Bibelen må leses som historisk betingede og ikke generaliseres, slik at de kommer i konflikt med Jesu budskap om å elske sine fiender. Jødefiendtlige utsagn i Bibelen må sees som intern jødisk debatt, jøder som kritiserer jøder, ikke som uttrykk for antisemittisme. Kristendommens utgangspunkt er at Gud er verdens skaper, at alle mennesker er skapt i Guds bilde, og derfor likeverdige overfor Gud og medmennesker.

Torah (Loven)

12. For jøder er Torah et uttrykk for Guds vilje og derfor god, jfr. Paulus' diskusjon

i Romerbrevet. I jødisk tankegang inkluderer ”Loven” elementer som for kristne er forbundet med evangeliet. Dette er det viktig å være klar over i en dialog med jødene, spesielt for kristne med en luthersk bakgrunn med deres understrekning av lov-evangelium-dialektikken.

Historisk forståelse av landløftet

13. Det er ulike oppfatninger om hvordan man skal forstå de bibelske landløftene. I følge GT får Abraham og hans etterkommere et løfte om land i det området som av både jøder, kristne og muslimer oppfattes som ”Det hellige land”. Løftet gis til Abraham og gjentas overfor hans etterkommere. Dette er viktig for mange jøder, men kan vanskelig være retningsgivende for grensene eller den politiske karakter som det jødiske nærvær i området skal ha i dag. Det gir heller ikke jøder eksklusiv rett til området. Også kristne og muslimer forstår seg som Abrahams barn.

14. I tillegg til å være et hellig skrift, er GT et historisk dokument som må tolkes historisk. Med utgangspunkt i at Abrahams etterkommere bodde i det område de var blitt lovet, kunne profetene formidle Guds sosialetiske krav og uttrykke en streng kritikk av sitt folk og dets politiske ledelse. Profetene tolket fortiden og samtiden, og når de taler om fremtiden bruker de metaforiske formuleringer som er blitt gjort til gjenstand for bredere fremtidsolkninger av senere fortolkere. Både jødiske og kristne skrifter inneholder slike nytolkninger, som kan gå langt ut over en ren historisk lesning av tekstene i GT. Det betyr at vi bør være forsiktige med å lese slike tekster direkte inn i vår egen tid og bruke dem til å begrunne absolutte politiske løsninger i dag.

III. Historisk riss

Kristendommens jødiske røtter

15. Kristendommen har sin bakgrunn i jødisk kultur og tro, som allerede på Jesu tid kunne ha ulike og til dels motstridende fasetter. I denne konteksten oppsto den jødekristne urmenigheten som en gruppe disipler av Jesus fra Nasaret, og ble oppfattet som en jødisk bevegelse.

16. Etter hvert som evangeliet ble forkynt for ikke-jøder sprengete kristendommen seg ut av denne rammen, fordi også ikke-jøder sluttet seg til den kristne tro. Betegnelsen ”kristne” oppsto i Antiokia i Syria. I begynnelsen sto den kristne bevegelsen jødedommen nær, både fordi en stor del av de kristne var jøder, og fordi de ikke-jøder som konverterte var såkalte ”gudfryktige”, det vil si ikke-jøder som sympatiserte med deler av den jødiske tro. Mange av disse ble kristne samtidig som

kristendommen også spredte seg i andre sammenhenger. Det jødiske bosettingsmønster i datidens verden la premissene for kristendommens utbredelse. Dette førte også til en økende spenning mellom jøder og kristne.

17. I sin selvstendigjøringsprosess var kirken likevel meget avhengig av jødene og jødisk tradisjon. Med sin hebraiske Bibel representerte jødene den religiøse tradisjon som lå i bunnen av den kristne tro. De kristne lærte mye av jødene om hvordan man skulle forsvare seg i dialog og dispuTT med dem de oppfattet som hedninger. Derfor er det mange grunner til å tale om kristendommens jødiske røtter. Historisk sett hadde det ikke vært noen kirke uten jødene.

Kirke og synagoge i historien

18. Relasjonen mellom kirke og synagoge har vært ambivalent. På den ene side fikk antijudaismen tidlig plass i kirken, og i flere og flere land ble jødene utsatt for kraftig forfølgelse. På den annen side fikk flere jødiske tenkere stor betydning for kristne teologer ved at det i middelalderen ble en ny interesse for å lese Bibelen på originalspråkene. Kristne teologer søkte derfor til jødiske rabbinere for å lære seg hebraisk. Arbeidet med å oversette hele Bibelen til ulike språk fikk betydning for interessen for jødene og deres historie.

Korstog og jødeforfølgelser

19. Under korstogene massakrerte kristne korsfarere muslimer og jøder i et stort antall. Det fjerde Laterankonsil i 1215 kom med mange strenge regler mot jødene, regler som senere kom til å bli en del av statlig lovgivning i Europa. Jødene ble sosialt marginalisert og gjennom historien tvunget inn i et ghettoliv. I Vest-Europa ble de forfulgt og utvist fra det ene landet etter det andre. I denne tradisjonen står også Martin Luther som på sine eldre dager i 1543, i overensstemmelse med store deler av den middelalderske tradisjon, i ett skrift stemplet jødene som Guds evige fiender og makte til harde tiltak mot dem. Forholdet mellom kirke og synagoge var uforsonlig så lenge kirkene beskyldte jødene for å være Jesu mordere. Det og andre forhold har ført til pogromer mot jødene i mange land. I denne perioden dro store jødiske grupper til Nord-Afrika og Balkan der de fant vern under muslimsk styre.

Holocaust

20. Den mest ekstreme konsekvens av europeisk antijudaisme¹ var nazistenes folkemord under den 2. verdenskrig der 6 millioner jøder ble henrettet. Folkemordet

¹ Antijudaisme betegner anti-jødisk tenkning og praksis gjennom tidene. Antijudaisme har først og fremst vært et kirkelig fenomen som har reflektert den religiøse konflikten mellom kirken og synagogen. Det går linjer fra antijudaismen til den moderne antisemittismen som tenker rassistisk om jødene som folkegruppe.

har senere gått under betegnelsen holocaust². Det er smertelig at store deler av kristenheten sviktet ved å tie stille og ikke protesterte mot overgrepene. Også mange stater i den vestlige kulturkrets unnlot å hjelpe jødiske flyktninger.

21. Holocaust har ført til en nytenking i mange kirker når det gjelder forholdet til det jødiske folk. Det annet Vatikankonsil og innsatsen til pave Johannes Paul II har gitt viktige signaler om skyld, oppgjør og forsoning.

22. I dag erkjenner vi den store urett som er begått i kristendommens navn. Disse blodige forfølgelser av annerledes tenkende er en skamplott på menneskehetens historie og noe vi som kristne i dag sørger over. Nåtidens kristne kan ikke gjøre opp for all den uretten som er begått mot jødene gjennom kristenhetens historie. Men historien pålegger oss et spesielt ansvar for at slik urett ikke må skje igjen. Som kristne er vi derfor kalt til å arbeide mot all form for diskriminering, trakassering, forfølgelse og stigmatisering, både når det gjelder det jødiske folk og mennesker av annen tro som får sitt menneskeverd krenket.

Jødisk historie og identitet

23. Jerusalem eksisterte før David erobret byen på 900-tallet f. Kr. Da kom den på israelittenes hender og var sete for det davidiske dynasti i omkring 400 år, før byen ble erobret av babylonerne i 587/86 f. Kr. Siden kong Salomos tempel ble bygget, har byen på en måte vært det religiøse sentrum for det jødiske folk, også i alle de århundrer den ikke har vært deres politiske hovedstad.

24. Det jødiske folk har definert og nydefinert sin identitet gjennom ulike historiske katastrofer. Jerusalem ble ødelagt i år 587/86 f. Kr. Bortføringen av folkets intellektuelle og administrative elite til eksil i Babylon satte i gang den kanon-prosessen som førte til at den hebraiske bibel etter hvert ble samlet. Dette dannet grunnlaget for all senere jødisk identitet. De to jødiske opprørene mot romerne i 66 - 70 og 132 - 135 e. Kr. førte til at det jødiske folk mistet både templet som nasjonalt symbol og samlingssted og den politiske selvstendigheten i landet. I løpet av de neste 400 år ble jødisk tro redefinert som rabbinsk jødedom, synagogens jødedom. Både jødedommen og kristendommen formet i disse århundrene sin egen identitet i dialog og avgrensning vis-à-vis hverandre. Etter den 2. verdenskrig ga det internasjonale samfunnet jødene rett til å danne en egen nasjonalstat i det som den gang het Palestina. Holocaust var en viktig forutsetning for at den sionistiske bevegelsen³

2 Begrepet holocaust ('brennoffer'), på hebraisk "shoa", omfatter foruten folkemordet på jødene, også forsøk på å utrydde sigøynere, homofile og funksjonshemmede. I dette dokumentet benytter vi i hovedsak begrepet om jødeutryddelsene.

3 Den moderne sionismen vokste frem, først blant jøder i Sentral- og Øst-Europa, i perio-

fikk gjennomslag for kravet om en egen nasjonalstat for jøder.

Muslimenes røtter i landet og i Midtøsten

25. Muslimene regner seg også som "Abrahams barn" og har flere av sine hellige steder felles med jøder og kristne. Både Moses og Jesus er viktige profeter i Islam. Muslimene erobret Palestina og Jerusalem i år 639 e. Kr. og la dermed landområdet inn under "Islams hus"; det skulle derfor styres etter islamsk lære. For muslimsk tradisjon er tempelberget stedet for Muhammeds nattlige himmelfart, som er omtalt i Koranen, og Jerusalem ble en av islams hellige byer. Når nye land ble lagt inn under "Islams hus", skulle dhimmi-prinsippet råde: Jøder og kristne kunne bli værende som en tolerert og beskyttet minoritet med begrensede rettigheter. Gjennom historien fikk de erfare både toleranse og gode kår under islamske herskere (som det skal ha vært i Spania 700-1400) og nidkjær trakassering og forfølgelse. Korstogene ble en traumatisk erfaring både for muslimer, jøder og orientalske kristne i dette området.

Palestinske kristne

26. Mange av de kristne i Israel og Palestina tilhører historiens eldste kirker. Historisk sett representerer de menigheter fra de første kristne århundrer i de bibelske landområdene, tildels med jødekristent opphav. I perioden 326 til 639 e. Kr. kom disse kirkene inn i det bysantinske rikets kulturelle sfære. Gjennom historien har de ulike kristne tradisjonene blitt influert av hverandre. Deler av den palestinske muslimske befolkningen har opphav i lokale kristne folkegrupper. Etter opprettelsen av staten Israel har de kristne i de palestinske områder opplevd både politiske og økonomiske problemer. De utgjør i dag knapt 2 % av den arabisktalende befolkningen i Palestina.

Historisk oppsummering

27. Det har alltid bodd forskjellige folkegrupper med ulik religiøs tilhørighet i Midtøsten. Dagens folkegrupper, enten de har jødisk, kristen eller muslimsk identitet, har dype historiske og religiøse røtter i landet. Alle tre religioner ser Jerusalem som en hellig by.

IV Ulike kristne forståelser av jødernes rolle i frelseshistorien

28. På bakgrunn av forskjellige teologiske tolkninger av GT og NT forstås jødernes

den 1880-1900. Sionismen er en sosial og økonomisk bevegelse som vil styrke det jødiske fellesskap og gi det jødiske folk muligheten å bosette seg i Palestina (som landet den gang het) og senere Israel.

rolle ulikt. I det følgende vil vi presentere noen tendenser som alle gjør seg gjeldende i det norske kirkelandskapet. Dette er ikke klare posisjoner med tette skott seg i mellom, men snarere tanker og strømninger som møter gjenklang i flere av våre kirker.

29. En av de teologiske tankeretningene som har preget forståelsen av forholdet mellom det jødiske folk og kirken er "dispensasjonalismen"⁴. Denne retningen sier at Gud har to folk: jødene og den kristne kirke, og det er en egen plan, en "frel-seshusholdning" (dispensation) for hver av dem. Verken de to folkene eller de to planene må blandes sammen. Frelsesløftene i GT gjelder bare Israels folk. Tiden mellom Jesu himmelfart og hans gjenkomst er en mellomfase som profetiene ikke tar for seg, det er perioden for den hedningekristne kirke. Ved Jesu gjenkomst vil de hedningekristne bli rykket opp, det jødiske folk ta imot Jesus og et nytt rike for Israel vil bli etablert fra Jerusalem.

30. Den retningen som kan kalles "erstatningsteologien", legger vekt på at kirken er det nye Israel. Slik disse tolker NT, har GTs landløfter mistet konkret betydning, og man kan derfor ikke lenger tilkjenne det jødiske folk, landet eller staten Israel noen eksklusiv frelseshistorisk betydning. Så lenge de ikke tror på Kristus, er det jødiske folk ikke dekket av Guds løfter. En konsekvent variant av erstatningsteologien som man har møtt i kirkens historie, har ment at jødene er gjenstand for Guds spesielle vrede og bruker dette som argument for å rettferdiggjøre antijudaisme.

31. En moderat form for erstatningsteologi kan kalles "utvidelsesteologi" eller "fortsettelsesteologi", fordi kirken ikke skal erstatte jødene som Guds folk, men inkludere dem når de vender seg til Kristus. Kirken har med utgangspunkt i NT sett seg selv som et fornyet gudsfolk som består av jødekristerne og hedningekristne. Det jødiske folk stiller på lik linje med alle andre folk, og inviteres med inn i det verdensvide fellesskapet av Kristus-troende, der etnisitet ikke er avgjørende.

32. Noen vil tale om to paktsfolk, kirken og det jødiske folk, og regne med at Gud fører og opprettholder det jødiske folk, også om de ikke bekjenner troen på Kristus. Man venter på en eskatologisk (endetidig) forening av disse to gudsfolk, der også jødene vil få del i Kristi frelse.

33. En annen versjon kombinerer trekk fra "dispensasjonalismen" med tanker fra "fortsettelsesteologien": Et fornyet gudsfolk i den nye pakt består av jødekristerne og hedningekristne. Nådetiden etter korset og pinsedagen er likevel blitt en spesiell

⁴ Dispensasjonalismen er en amerikansk tankeretning fra midten av 1800-tallet og fremover som preger noen kirkelige miljøer i Norge, selv om begrepet "dispensasjonalisme" er lite brukt.

”hedningenes tid,” der delvis forherdelse er kommet over jødene. Når så hedningene er kommet inn i fullt antall, vil en ny nådetid komme for jødene, som vil ta imot Jesus som Messias.

34. Blant kirkene som har deltatt i dette arbeidet i NTSF, er det ulike teologiske syn på forståelsen av både jødernes plass i frelseshusholdningen og av landløftene til Israels folk i GT. Vi er imidlertid enige om at verken jødernes plass i den kristne frelseshistorien eller landløftene, uansett hvordan disse forstås, kan sette bibelske og sosialetiske prinsipper for rettferd mellom folkene til side.

V Aktuelle problemområder

Innledning

35. Midtøsten, og spesielt konflikten mellom Israel og Palestina, står i sentrum for verdens oppmerksomhet. Med den historiske bakgrunnen forstår vi bedre hvorfor dette er en så komplisert konflikt. Også i Norge har konflikten fått konsekvenser: Jøder føler seg stilt til ansvar for Israels politikk, og blir møtt med vold og trusler. Muslimer blir mistenkeliggjort som terrorister, og blir diskriminert på bolig- og arbeidsmarkedet. Denne utviklingen bringer konflikten nærmere oss og gir grunn til bekymring. Kan vi som kristne gjøre noe for at begge grupper kan leve trygt og utfolde seg i det norske samfunnet?

Antisemittisme og jødehat i vår tid

36. Antisemittismens historie forandret seg i løpet av 1900-tallet. Jødehat har historisk sett vært et spesielt europeisk problem. Fenomenet er førkristent, men kirkene har gjennom sin historie bidratt til det. Dette er en skamplott på kirkens historie som mange kirker har tatt oppgjør med. I den klassiske islamske tankeverden spiller jødene ingen stor rolle, men i den muslimske tradisjonen har det ligget en latent antijudaisme som er blitt forsterket ved import av europeiske stereotyper fra gammelt av, og som har fått ny næring i tilknytning til Midtøsten-konflikten⁵. Enhver form for rasisme, enten den retter seg mot arabiske folkegrupper, mot jøder eller en hvilken som helst annen folkegruppe, må regnes for å være i strid med et kristent menneskesyn og en kristen gudsforståelse.

Begge partenes rett til egen stat

37. Staten Israel ble opprettet i 1948, og dens eksistens er godkjent av det internasjonale samfunnet, representert ved FN. Israel har rett til å leve innen sikre og anerkjente grenser. Palestinerne har lange historiske røtter i landet og har også

5 Eriksen, Harket og Lorenz: Jødehat s. 595, N.W.Damm & Søn, 2005.

krav på selvstendighet under rettssikre forhold. Det internasjonale samfunnet, representert ved FN, har gått inn for en jødisk og en palestinsk stat side om side. Slik FN har definert folkeretten, er israelsk inntrengning på palestinsk område å forstå som okkupasjon enten denne anses som midlertidig eller permanent.

Vestbredden og Gaza

38. I dag er området vest for elven Jordan delt opp i staten Israel og de palestinske områdene Vestbredden og Gaza. Siden 1967 har Vestbredden og Gaza vært okkupert av Israel, selv om Israel i 2005 har trukket ut bosettingene og det regulære militære nærværet i Gaza.

Jerusalem

39. Siden 1947 har det internasjonale samfunnet ønsket at Jerusalem skulle være en åpen by under internasjonal kontroll, der jøder, muslimer og kristne skulle ha like rettigheter og tilgang til sine hellige steder. Staten Israel har fra 1948 sett på Jerusalem (og fra 1967 – også Øst-Jerusalem) som både Israels og det jødiske folks hovedstad. Uansett politisk løsning vet vi at Jerusalem er en hellig by for tre religioner, med hellige steder som er viktige for kristne, muslimer og jøder. Det hender at jødisk og muslimsk religionsutøvelse støter mot hverandre, slik også ulike kristne kirkesamfunn kan ha motstridende interesser i Det hellige land. Likevel er det viktig å arbeide for at det ikke legges hindringer i veien for religionsutøvelse i byen, enten den utøves av jøder, kristne eller muslimer.

Flyktningsproblematikken

40. Slik det jødiske folks identitet er preget av katastrofer gjennom historien, opplevde det palestinske folk det som en katastrofe (som de kaller "naqba") da staten Israel ble opprettet. I tiårene etter 1948 vokste en sterkere palestinsk selvforståelse fram. I dag lever hundretusener av palestinere som flyktinger i Midtøsten og andre deler av verden. At palestinere flyktet fra sine hjem har ulike enkeltårsaker, men hovedårsaken er opprettelsen av staten Israel og de politiske tiltak som ble satt i verk av arabiske land, og som fikk stor betydning for de palestinske flyktingenes skjebne. Å være flykting, særlig å bli holdt i trange leirer gjennom generasjoner, er menneskelig nedverdiggende. Flyktningsituasjonen er en trussel mot freden; dette gjelder ikke minst i Midtøsten, hvor de palestinske flyktingene utgjør en stor del.

Vold og terrorisme

41. De siste årene har det vært mye vold og terror i Israel/Palestina. Arabiske selvmordsbombere og israelske militære aksjoner har satt sitt preg på området. Vold besvares med vold fra begge sider, selv om styrkeforholdet er ulikt mellom palestinere og israelere. Siden den intifadaen som begynte i slutten av september 2000,

var de samlede tapstallene ved utgangen av juli 2006 på 1 121 drepte israelere og 4 131 drepte palestinere. Antallet sårede israelere var antakelig rundt 7 750 ved utgangen av juli 2006, mens antallet sårede palestinere var 30 617⁶. Siden vold faktisk setter dagsorden for handling og skaper hindringer for tillit og dialog, må vi støtte alle tiltak for å skape trygghet og håp.

Rettsikkerhet

42. Både staten Israel og de palestinske myndighetene må rette seg etter de folkerettslige konvensjoner og FN-vedtak som gjelder, og etter egne lover. Bruk av tortur, gisseltaking, masseavstraffelse av sivile for krigshandlinger eller kriminelle handlinger, eller fortrenkning av religiøse, nasjonale eller etniske grupper fra et område, kan ikke forsvares i en rettsstat.

Kan vi kritisere staten Israel?

43. Ut fra denne bakgrunnen og på grunn av kirkenes og jødernes smertelige felles historie, mener noen at man ikke skal kritisere staten Israel for dens politiske og militære disposisjoner. Mot dette må en innvende at det er teologisk problematisk å unnta en nasjonalstat fra etisk og politisk kritikk. Enhver politisk enhet må tåle å stilles til ansvar for sine handlinger. Ingen har noen gang kritisert Israel kraftigere enn deres egne profeter, og det er mange innen dagens Israel og blant jødiske ledere i andre land som kritiserer statens politikk. Det er en etisk plikt også for oss å delta i denne debatten. Kristne og kirkelige organer må samtidig være bevisst kirkens smertelige antijødiske arv, og vite at våre uttalelser lett kan tolkes inn i en slik sammenheng.

Muren

44. For å redusere risikoen for selvmordsangrep og andre voldshandlinger fra palestinsk side, har israelerne besluttet å bygge et sikkerhetsgjerde mot palestinske områder, som mange steder har form av en 8 m høy mur av betongelementer. Det er spesielt problematisk at sikkerhetsgjerdet ikke følger de anerkjente grensene mellom israelske og palestinske områder, men i stedet bygges langt inne på palestinsk område. Muren eller sikkerhetsgjerdet mellom Israel og Vestbredden er i ferd med å bli et kollektivt stengsel for folkegrupper.

45. Muren deler lokalsamfunn i to og skiller jordbrukere fra markene sine. Den påfører palestinere daglige ydmykelser når de tvinges til å passere kontrollposter for å komme på skole, på arbeid og til offentlige tjenester. Om muren på kort sikt løser israelske sikkerhetsproblem, vil den på lang sikt skape nye problem ved å ødelegge

6 Tallene er hentet fra Palestinske Røde Halvmåne og Det israelske utenriksdepartement. De israelske tallene gjelder bare sivile mens de palestinske gjelder alle.

lokalsamfunn og forsterke etniske og religiøse motsetninger. Den vil hindre kommunikasjon mellom samfunn med nære bånd og mulighetene for å bygge ut infrastrukturen i de palestinske områder. Manglende rettssikkerhet i forbindelse med oppføringen av muren og kryssingen av kontrollposter skaper fortvilelse og frustrasjon som vokser til hat. Muren er dermed på lang sikt også farlig for Israel.

Forholdet mellom Israel og kirkene i landet

46. I sin uavhengighetserklæring bekjenner staten Israel seg til prinsippet om religionsfrihet. Derfor bør vi kunne vente at man behandler kirkene innenfor landets grenser på en likeverdig og rettferdig måte, og at det ikke skjer noen forskjellsbehandling eller forulempning av israelere som bekjenner troen på Jesus, enten dette dreier seg om kristne av ulik kulturbakgrunn eller messianske (Messias-troende) jøder.

Islam, kirkene og palestinske myndigheter

47. På samme måte venter vi at palestinske myndigheter og det islamske samfunn vil behandle kirkene i området på en likeverdig og rettferdig måte, slik at det ikke skjer noen forskjellsbehandling eller forulempning av palestinere som bekjenner kristen tro, også om disse har muslimsk bakgrunn. Det trengs fortsatt internasjonal oppmerksomhet for at mennesker av enhver bakgrunn som skifter tro og religionstilhørighet, skal unngå trakassering, fengsling, tortur eller drap.

Misjon og/eller dialog

48. Det er ulike syn på hvordan misjon bør drives. Blant kirkesamfunn og kristne mener noen at kirkens sendelsesoppdrag i dag tilsier dialog mer enn proklamasjon og evangelisering. Noen vil tenke slik primært i forhold til det jødiske folk. Misjonstanken ligger innebygd i kristen teologi, og i Norge har vi lagt stor vekt på at evangeliet skal ut til alle folkeslag. Det gjelder ikke noe unntak overfor det jødiske folk eller for muslimer. Men kirkene må ta spesielle hensyn i forhold til det jødiske folk, både på grunn av den felles jødisk-kristne historie, og fordi jødedommen er den religion som står kristendommen nærmest. Jøder må få være kristne eller "messianske" på en jødisk måte, slik andre folk lever ut den kristne tro med utgangspunkt i sin kultur.

Kristent arbeid i Israel og Palestina

49. Kristent arbeid i Israel/Palestina må skje i respekt for den lokale kultur og de nasjonale menigheter, likesom nasjonale kirker og fellesskap bør arbeide i respekt for hverandre. De bør gi mennesker rett til å skifte tro eller kirketilhørighet uten å bli trakassert. Menigheter og individer må ha rett til fritt å evangelisere og vitne om sin tro, men uten å bruke press eller uetiske metoder.

De kristne i Israel og Palestina

50. Det finnes stor bredde og variasjon blant kirkene i Israel og Palestina i dag. Uansett er de våre trossøsken. Vi lider når de lider, og de trenger vår solidaritet og støtte. Statistisk er kirkene i de palestinske områdene i tilbakegang. Det er ulike årsaker til at mange kristne gjennom lang tid har forlatt disse områdene. Et høyt utdannelsesnivå og kontakt med slektninger som allerede er bosatt i andre land, gjør emigrasjon attraktivt. Andre faktorer er trange økonomiske kår under okkupasjonen, miljøpress fra islam i de senere år, og de hindringer muren skaper også for dem og deres totale livssituasjon. Dette gir grunn til bekymring.

51. De kristne i Det hellige land ber om at vi husker dem i våre bønner og i vårt arbeid. Hovedutfordringen for dem er å holde håpet levende i en ytterst vanskelig situasjon. De er opptatt av forsoningsarbeid og brobygging mellom israelere og palestinere, og mellom muslimer og kristne. Palestinske kristne blir fortvilet over kristne grupper som bruker bibelavsnitt til å delegitimere palestinernes rett til landet. På jødisk og jødekrysten side reagerer man på en pro-palestinsk teologi som delegitimerer jødernes rett til landet. Mange norske menigheter støtter solidaritetsarbeid mellom palestinske og jødiske kristne. Muren vil gjøre dette arbeidet nesten umulig på lokalt plan, og en av de palestinske kirkene har funnet det nødvendig å ansette en utlending som på en annen måte enn lokale fredsarbeidere, vil ha frihet til å arbeide på begge sider av muren.

VI Veien videre

Kontakt med kristne i Palestina og Israel

52. Vi oppfordrer norske menigheter til å følge opp ønsket fra lokale kirker om bredere kontakt mellom vestlige kristne og Midtøstens kristne, både på det ikke-organiserte, private plan, på menighetsplan og på høyere kirkelige nivå. Pilegrimsturer til området bør formidle kontakt med lokale kristne, de levende steinene. Vi oppfordrer reisebyråer og kristne turgrupper til å bruke gjestehus drevet av palestinske kirker samt engasjere også palestinske, kristne turistguider.

Religionsdialog

53. Vi ser verdien av gjensidige dialoger mellom jødedom, kristendom og islam som et middel til å skape gjensidig forståelse, og som et middel til å dempe konfliktene i Midtøsten spesielt. Samtidig ser vi at sikkerhetsmuren vil bli en betydelig hindring for all lokal dialog. Kristen turisme som besøker mennesker på begge sider av muren, vil styrke muligheten for dialog og brobygging. Det kan også bli nødvendig å støtte initiativ for dialog og brobygging utenfor Israel/Palestina, enten i andre land i regionen, eller i Norge. Vi ser de lokale dialoger som føres i Israel og Palestina

som særlig viktig, og anbefaler aktiv støtte til grupper som er involvert i dialog og brobygging. Kristne i Norge kan spille en vesentlig rolle ved å respektere og støtte dette viktige arbeidet for rettferdighet, fred og forsoning.

Politisk dialog

54. Norske myndigheter driver allerede i dag et viktig arbeid med å fremme politisk dialog i Israel og Palestina, og støtter oppbyggingen av sivile institusjoner og infrastruktur i det palestinske samfunn. Kirkene i Norge bør være tydelige i sin støtte til norsk politikk på dette området.

VII Dialogens vei

Empatisk dialog

55. Dialog forutsetter respekt for den annen part og krever et langsiktig arbeid for at partene kan bli kjent med hverandre, bygge opp tillit og lytte til den annen. Gjennom dialog kan man bygge gjensidig forståelse og legge grunnlag for en empatisk og dynamisk relasjon. I dialogen lærer vi å respektere også den vi er uenig med. Det er viktig at kristne i Norge går inn i en empatisk dialog med andre kristne som ser ulikt på problemene i Midtøsten. Hvis kirkene internasjonalt skal kunne spille en konstruktiv rolle som en utenforstående partner, må vi i alle fall kunne bygge broer og ha en god dialog oss imellom.

56. Det vil også være viktig at kirkene bidrar til en bredere dialog mellom kristne, jøder og muslimer i vårt eget land. Problemene i Midtøsten har ført til frustrasjon og oppgitthet blant mange, både jøder og muslimer. Kanskje bør dialogen heretter fokusere mer på hvordan vi kan leve godt sammen, og ikke primært snakke om læresetninger som skiller oss. Vi kan vanskelig vente at det skal utvikle seg gode løsninger i Midtøsten hvis vi ikke kan klare det på hjemmebane.

Se den annens ansikt

57. Paulus skrev i sitt brev til menigheten i Galatia: Her er ikke jøde eller greker, slave eller fri, mann og kvinne. Dere er alle en, i Kristus Jesus. Fellesskap og enhet er ikke bare kristologisk begrunnet, men også skapelsesteologisk: alle mennesker er skapt i Guds bilde. De jødiske filosofene Buber og Levinas har lært oss hvor viktig det er å se den annens ansikt, å se ham eller henne som en person. Målet er å se Guds bilde i samtalepartnern, også når han eller hun kommer til andre konklusjoner enn en selv. Jesu ansikt er å finne i enhver som lider. Det er et kristent kall å kjempe mot urett og dempe lidelse, også i Midtøsten.

NTSFs medlemmer i arbeidsperioden

Metodistkirken:	Roar G. Fotland (leder)
Den Anglikanske Kirke:	Andrew Thomas
Den Evangelisk Luth. Frikirke:	Arne Kristiansen Katrine Bråtane Torleif Elgvin
Den finske menighet:	Carita Jansson
Den katolske kirke:	Per Bjørn Halvorsen Else-Britt Nilsen
Den norske kirke:	Marianne B. Kartzow Marit Skjeggestad Stephanie Dietrich
Den ortodokse kirke:	Johannes Johansen Thomas Arntsen
Den tyske menighet:	Friedbert Baur Manfred Jetter
Det Norske Baptistsamfunn:	Billy Taranger Peder A. Eidberg
Det Norske Misjonsforbund:	Hallvard Hagelia
Frelsesarmeen:	Henrik Bååth
Metodistkirken:	Lars-Erik Nordby
Oslo Kristne Senter:	Åge Åleskjær
Svenska Margareta kyrkan:	Örjan Lundquist
Vennesen Samfunn Kvekerne:	Marit Kromberg
Norges kristne råd:	Knut Refsdal
Observatør	
Syvendedags-Adventistsamfunnet:	Roger Robertsen

